

ymca[▽]
suomen nmky

Hyvä ryhmähenki -toimintamallin opettajan opas 2020

Minna Berg
Olli Toivonen

Hyvä ryhmähenki -toimintamalli

Ohjeistus koulukäyttöön

Toimintamallin tarkoitus ja tavoite	3
Toimintamallin toteuttamistapa.....	3
Toimintamallissa tarvittavat tilat ja tarvikkeet.....	4
Arvot, asenteet ja toiminta (Oppijakso 1)	5
Oppijakson valmistelut.....	5
1.1 Virittävä johdanto (10-15min.).....	5
1.2 Työskentely luokassa (noin 40-50 min)	5
1.3 Pienryhmätyöskentely (5 min) ja ryhmäreflektio (5 min) x 4 ryhmää	7
1.4 Yhteisen ymmärryksen rakentaminen (20-30min)	7
Ennen seuraavaa jaksoa	9
Havainnot ja tulkinnat (Oppijakso 2)	10
Valmistelut	10
2.1 Virittävä johdanto (10-15min.).....	10
2.2 Työskentely luokassa (noin 40-50 min).....	10
2.3 Pienryhmätyöskentely (5 min) ja ryhmäreflektio (5 min) x 4 pienryhmää.....	12
2.4 Yhteisen ymmärryksen rakentaminen (20-30min)	12
Ennen seuraavaa jaksoa	14
Osallisuus ja tunteet (Oppijakso 3).....	15
Valmistelut	15
3.1 Virittävä johdanto (10-15min.).....	15
3.2 Työskentely luokassa (40-50 min.).....	15
3.3 Pienryhmätyöskentely (5 min) ja ryhmäreflektio (5 min).....	17
3.4 Yhteisen ymmärryksen rakentamien (20-30min)	17
Ennen viimeistä jaksoa	19
Yhteinen reflektio (Oppijakso 4).....	20
Valmistautuminen	20
Virittävä johdanto (10-15min.).....	20
4.1 Työskentely (noin 50 min.)	21
4.2 Yhteisen ymmärryksen rakentamien (20-30min).....	24

Suomen YMCA:n liitto

Liisankatu 27 A 4, 00170 Helsinki

Kirjoittajat Minna Berg ja Olli Toivonen

Toimittaja ja taitto Ari Inkinen

Toimituskunta Miku Aalto, Kim Härkönen, Kari Kurkela ja Tuire Silvennoinen

Kannen kuva Rodeo.fi

Helsinki 2019, 1. painos

Tätä toimintamalli voi käyttää maksuttomassa julkisessa tai yleisyhydyllisessä toiminnassa korvauksetta. Julkaisija ja kirjoittajat pidättävät tekijänoikeudet itsellään.

ISBN 978-952-69393-0-8 (PDF)

Toimintamallin tarkoitus ja tavoite

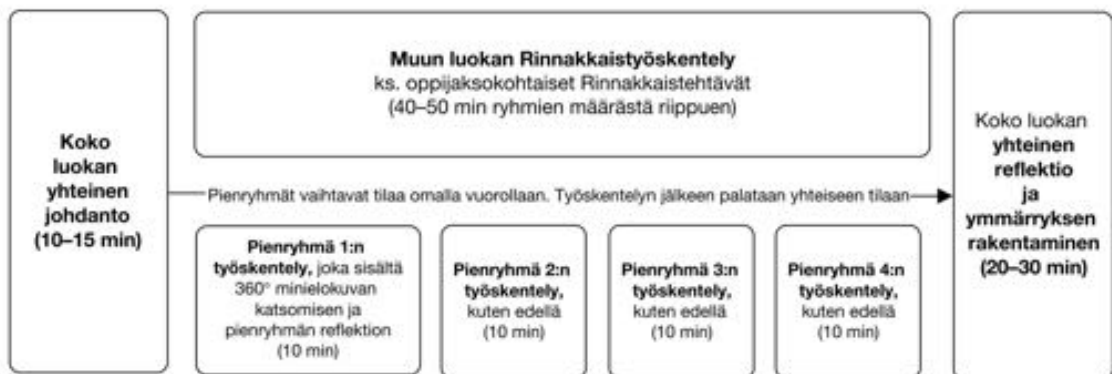
Toiminnan tarkoituksena on edistää ja ylläpitää osallistujien psyykkistä, sosiaalista ja eettistä toimintakykyä. Toimintamalli tekee ryhmädynamiikkaa näkyväksi sekä hyödyntää kokemusoppimista ja yhteistä tiedontuottamisen prosessia. Tavoiteltavana tuloksena on ymmärrys sosiaalisesti turvallisen ryhmän taustatekijöistä sekä motivaatio soveltaa oppimaansa käytännössä.

Toimintamalli on suunniteltu tunne- ja vuorovaikutustaitojen oppimista tukevaksi. Sen rakenne noudattaa yksittäistä oppijaa ja ryhmää tukevaa työskentelytapaa. Oppijaksot toteutetaan noin viikon välein. Toteutustapa on oppijoita aktivoivaa ja yhteiseen tiedonrakentamiseen osallistavaa. Yksittäinen oppijakso keskittyy tiettyihin tunne- ja vuorovaikutustaitojen osa-alueisiin.

Toimintamalli koostuu neljästä 90 minuutin kestoisesta oppijaksosta. Ne toteutetaan oppilaalle tutussa ympäristössä tutun opettajan ja ohjaajan toimesta.

- Oppijakso 1, Arvot ja asenteet
- Oppijakso 2, Tulkinat ja havainnot
- Oppijakso 3, Osallisuus ja tunteet
- Oppijakso 4, Opitun kertaus ja kokonaisuuden reflektio

Oppijaksot 1–3 sisältävät pienryhmätyöskentelyä.

Kuva: Hyvä ryhmähenki -oppijakson rakenne ja aikataulu.

Toimintamallin toteuttamistapa

Oppilaiden toimintaa ohjaa kaksi henkilöä. Opettajan lisäksi tarvitaan toinen aikuinen, jolla on riittävät valmiudet pienryhmätyöskentelyn ohjaamiseen. Pienryhmän koko on kuusi oppilasta.

Yhdeltä luokalta oppijaksoihin kuluu aikaa 4 x 90 min eli kahdeksan oppituntia. Toisen aikuisen (kuraattori, kouluavustajat, koulunuorisotyöntekijä tai vast.) työaikaa tarvitaan saman verran jokaista toteuttavaa luokkaa kohden, kuin opettajalta.

Oppijaksoilla 1–3 käytettävät silmikot (VR-lasit) tulee aina ennen oppijakson alkua valmistella toimintakuntoon ja käytön jälkeen tarkistaa sekä ladata laitteiden akut.

Yksi koulupäivä voi sisältää 2–3 luokan kanssa työskentelyn. VR-lasien akut tulee päivän aikana välillä ladata.

Päivän aikana toimintamalli toteutetaan kolmen luokan kanssa:

- 08:15–09:45 Luokka nro 1. Jälkityönä laitteiden sammutus
- 09:45–10:15 Akkujen lataus
- 10:30–12:00 Luokka nro 2. Jälkityönä laitteiden sammutus
- 12:00–12:45 Akkujen lataus
- 13:00–14:30 Luokka nro 3. Jälkityönä laitteiden sammutus ja lataus

Päivän aikana toimintamalli toteutetaan kahden luokan kanssa:

- 10:00–11:30 Luokka nro 1. Jälkityönä laitteiden sammutus ja 45 min lataus
- 11:30–12:15 Akkujen lataus
- 12:30–14:00 Luokka nro 2. Jälkityönä laitteiden sammutus ja lataus

Oppijaksojen rakenne:

1. Johdanto (10–15 min) tapahtuu luokassa, jossa opettaja alustaa oppitunnin.
2. Oppilaat siirtyvät ryhmä kerrallaan videon katseluun, siihen varattuun tilaan. Luokassa muut oppilaat työskentelevät (noin 40-50 min) jakson aiheeseen liittyvien tehtävien parissa. Tärkeää on rauhallinen ja luottamuksellinen ilmapiiri.
3. Ryhmätuokioiden jälkeen oppilaille pidetään yhteinen opetushetki ja reflektio (20 min).

Toteutusaikataulua voidaan myös muokata luokkakoon ja resurssien mukaan.

Toimintamallissa tarvittavat tilat ja tarvikkeet

Oppijaksoille 1–4 tarvitaan luokkatila tai vastaava, sekä oppijaksoille 1–3 lisäksi pienryhmätila. Pienryhmätilan tulisi sijaita lähellä luokkatilaa. Pienryhmätilan täytyy olla erillinen tila, jonne ei esimerkiksi muilla oppilailla ole näköyhteyttä. Pienryhmätalassa tulee olla pöytä. Pöydän ympärillä kuusi tuolia, mielellään oppilaalle kääntymisen mahdollistava pyörivä tuoli.

Tarvittavat välineet:

- VR-lasit (6 kpl), esimerkiksi Gear VR, joissa katselupintana Samsung (S6, S7 tai S8) älypuhelimet tai vaihtoehtoisesti Oculus Go -VR-lasit. Myös muilla valmistajilla on tarkoitukseen sopivia laitteita.¹
- Yksi iPad-tabletti VR-lasien ohjaukseen. Tablettiin on asennettu VR-lasien ohjaamisen mahdollistava applikaatio (LiveSync).
- Minielokuvat ovat asennettuina VR-laseissa ja ohjaustabletissa.
- Pyörivät tuolit 6 kpl.
- Pöytä
- Tunnekortit (vihreä/punainen) ja kuvakortit (Oppijakso 4)

Oppijaksoilla 1–3 tarvitaan minielokuvan katselemiseen VR-lasit, ohjaajalle tablettitietokone, liimalappuja ja kyniä.

---

¹ Muista laitteista ei tämän julkaisun tekijöillä ole käyttökokemusta kirjoitushetkellä. Laitteiston käytöstä on julkaistu erillinen opas. Opas on myös verkkosivulla camera.obscura.fi.

Arvot, asenteet ja toiminta (Oppijakso 1)

Oppijakson valmistelut

- Oppilaat jaetaan kuuden hengen ryhmiin.
- Opettaja valitsee ja valmistelee Rinnakkaistehtävät, joita muut, kuin VR-lasien kanssa työskentelevät oppilaat tekevät pienryhmätyöskentelyn rinnallaluokkatilassa.
- Oppilaiden toimintaa ohjaa opettajan lisäksi toinenkin henkilö. Pienryhmää ohjaava henkilö tutustuu harjoitteen toteutuksessa tarvittaviin laitteisiin ja valmistelee pienryhmätilan.

Tässä oppaassa luokkaa ohjaavasta henkilöstä käytetään nimitystä opettaja ja pienryhmän kanssa työskentelevästä henkilöstä ohjaaja.

1.1 Virittävä johdanto (10-15min.)

Opettaja kertoo oppilaille jakson kulun, työtavat ja siirtymisohjeet sekä muut käytännön järjestelyt. Tämän oppijakson alussa kerrotaan yhteisesti kaikille oppilaille, miten pienryhmätyöskentelyssä toimitaan. Opettaja esittelee 360°-minielokuvan katsomiseen käytettävän VR-lasit. Oppilaille kerrotaan, että he katsovat pienryhmissä 360° kameralla kuvatun minielokuvan. Minielokuva on oppijakson työskentelyyn liittyvä näytelty tilanne. Minielokuva katsotaan tuolissa istuen ja katsomisen aikana voi kääntyillä, mutta ei nousta seisomaan.

Opettaja virittää oppilaiden ajatuksia ja keskustelua esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla:

- *Mikä tai millainen on hyvin toimiva luokka?*
- *Mitä on pitänyt tapahtua, että luokasta on tullut sellainen, että kaikilla on siinä hyvä olla?*
- *Onko meidän luokassa yhteisiä arvoja, joita kaikki pitävät tärkeinä? Mitä tarkoitetaan, kun puhutaan arvoista tai mitä arvot ovat?*

Opittava tavoite kerrotaan luokalle.

- *Tällä jaksolla käsitellään arvoja, sitä mitä itse pidämme tärkeänä ja mitä ryhmämme pitää tärkeänä. Arvot näkyvät asenteina, toimintoina ja valintoina. Joskus kuitenkin toimimme arvoja vastaan, niin yksilöinä kuin ryhmänäkin. Tänään pyritään löytämään keinoja toimia arvojen mukaisesti.*

Opettaja nimeää oppilaat jakamiinsa ryhmiin ja numeroi ryhmät.

1.2 Työskentely luokassa (noin 40-50 min)

Pienryhmätyöskentelyn ohjaaja ottaa mukaansa ensimmäisen pienryhmän (6 oppilasta) ja siirtyy heidän kanssaan pienryhmätilaan. Muut oppilaat jäävät luokkaan ja aloittavat Rinnakkaistehtävien parissa opettajan johdolla. Oppijakson Rinnakkaistehtävät esitellään seuraavaksi.

Omien arvojen pohdintaa -tehtävä

Oppilaan tehtävänä on miettiä ja listata arvostamiaan ominaisuuksia:

- *Hyvän ystävän ominaisuudet:*
- *Hyvän luokkakaverin ominaisuudet:*

Käsittely oppijaksolla: Oppilaat saavat kertoa listaamiaan ominaisuuksia. Ominaisuuksista johdetaan opettajan johdolla arvoja, joita ne usein edustavat. Entä löytyykö eroja siinä, millaisia ominaisuuksia ystävältä ja luokkakaverilta toivotaan? Muuttuvatko arvostukset ollessamme eri ryhmässä?

Arvovalintatehtävä

Oppilas saa luettavakseen lyhyitä esimerkkejä, joiden perusteella hän miettii miten itse toimisi ja miksi.

- *Mies kulkee kiireessä kaupungilla ja törmää vanhempaan rouvaan. Rouvan kaupakassi hajoaa ja maahan pudonneista jugurttipurkeista kaksi hajoaa. Miten miehen tulisi toimia tilanteen jälkeen ja miksi?*
- *Tyttö huomaa limsa-automaatin luukussa avaamattoman Fanta-tölkin. Ketään ei näy automaatin lähellä, joten tyttö juo limsan. Noin viiden minuutin kuluttua paikalle saapuu poika, joka etsii automaatista jotakin. Hän kääntyy tytön puoleen ja kysyy, onko tämä nähnyt häneltä unohtunutta limsaa. Miten tytön tulisi toimia ja miksi?*
- *Kaverisi kirjoittaa nimettömänä netissä valheellisia, inhottavia asioita luokkakaveristaan ja kertoo teostaan sinulle. Valheellisten juttujen vuoksi luokkakaveria ivataan koulussa ja hänestä levitetään juoruja. Asiaa selvitetessä sinultakin kysytään, tiedätkö asiasta. Mitä vastaat ja miksi?*

Käsittely oppijaksolla: Oppilaat haastetaan keskustelemaan toiminnoistaan ja valinnoistaan. Löytyykö monia eri näkökulmia ja mitä ne kertova arvoista? Onko joskus tilanteita, missä ei ole yhtä oikeaa tapaa toimia?

Kirjoita runo -tehtävä

Oppilaalle annetaan runon kirjoittamistehtävä

- *Kirjoita runo, joka kuvaa hyvän ystävän ominaisuuksia tai runo, joka kertoo hyvästä ryhmästä.*

Käsittely oppijaksolla: Oppilaat voivat lukea runojaan ääneen, jos haluavat. Mitä ominaisuuksia runoista nousee esille (voidaan kirjoittaa näkyviin) – mihin arvoihin ne voidaan liittää?

Sarjakuvapiirros tai piirros -tehtävä

Piirrä

- *Sarjakuva aiheesta: Luokan kanssa välitunnilla*
- *Piirros aiheesta: Hyvä ryhmähenki*

Käsittely oppijaksolla: Sarjakuvaa tai piirrosta voidaan esitellä muille tai luokalle, ja kertoa mitä selittäviä tekijöitä omaan tuotokseen sisältyy. Mitä hyvää / huonoa välitunnilla ryhmähengen kannalta tapahtuu sarjakuvassa tai miten hyvä ryhmähenki näkyy piirroksessa? Opettaja johdattelee pohtimaan, millaisia arvoja tekijöihin sisältyy.

1.3 Pienryhmätyöskentely (5 min) ja ryhmäreflektio (5 min) x 4 ryhmää

Pienryhmätilassa oppilaat istuvat selkänokkauttomissa tuoleissa, joissa on pyörivä mekanismi. Oppilaat katsovat (tuolissa istuen) VR-laseilla minielokuvan, jossa oppilas on katsojana mukana näytellyssä tilanteessa.

Minielokuvan katsomisen ohjaus. Ohjaaja kertoo pienryhmälle:

1. *Odota vielä hetki ja anna VR-lasien olla pöydällä, kunnes kerron, milloin ne voi päähän.*
2. *Seuraavaksi katsotaan VR-laseilla minielokuva. Se kestää muutaman minuutin.*
3. *Minielokuvassa olet mukana kuvaamataidon tunnilla. Siellä on meneillään yksilötehtävän suorittaminen. Olet yksi luokan oppilaista.*
4. *Keskity siihen, mitä luokassa tapahtuu.*
5. *Nyt voit laittaa VR-lasit päähän. Käänny aluksi istumaan niin, että näet luokan edessä istuvan opettajan.*

Ohjaaja käynnistää minielokuvan ohjaustabletista ja seuraa oppilaiden toimintaa myös ohjaustabletin näytöltä, jossa näkyy mihin suuntaan kukin oppilas katsoo.

Kun minielokuva päättyy, ohjaaja pyytää oppilaita ottamaan silmikön päästään ja laittamaan sen edessä olevalle pöydälle.

Minielokuvan katselun jälkeen ohjaaja antaa pienryhmälle tehtävän (5 min):

- *Pohtikaa yhdessä, mitä tilanteessa tapahtui.*
- *Tapahtuiko siellä jotain, mikä ei tuntuisi omalla kohdallasi mukavalta?*

On hyvä huolehtia, että jokainen pienryhmän jäsen saa tilaisuuden kertoa jotakin. Reflektiohetken lopuksi ohjaaja pyytää jokaista kirjoittamaan kahteen liimalappuun kuhunkin yhden asian minielokuvasta:

- *Havainto näkemästään asiasta, joka ei tuntunut mukavalta.*
- *Havainto teosta, jollaisen olisi itsekin voinut tehdä.*

Kun jokainen on kirjoittanut havainnot, ryhmä siirtyy takaisin luokkaan. Oppilas vie molemmat laput mennessään luokkaan ja antaa ne siellä opettajalle.

Ohjaaja ottaa seuraavat ryhmät vuorollaan sisään. Kun kaikki pienryhmät ovat suorittaneet tehtävän, ohjaaja valmistelee laitteiston seuraavaa käyttökertaa varten.

1.4 Yhteisen ymmärryksen rakentaminen (20-30min)

Taulupinta, johon pienryhmissä syntyneet laput sijoitetaan, jaetaan kahteen osaan. Vasemmalla asiat, jotka eivät tuntuneet mukavalta ja oikealla asiat, jotka olisi itse voinut tehdä.

Luokkaan saapuessa pienryhmä antaa liimalappunsa opettajalle. Opettaja kiinnittää laput taulupinnalle seuraavaa vaihetta varten valmiiksi. Oppilaiden tuomat liimalaput sijoitetaan siten, että toiselle puolelle ”ei tuntunut mukavalta” ja toiselle ”olisin itse voinut tehdä” -asiat. Kummallakin puolella eniten samoja asioita kuvaavat laput tulevat lähimmäksi keskustaa ja harvinaisimmat lähimmäksi ulkokehää. Tuotosta ei vielä tässä vaiheessa esitellä koko luokalle.

Viimeisenkin pienryhmän palattua luokkaan ”laitetaan tuotokset näkyville”. Opettaja analysoi ääneen oppilaiden tuottamia lappuja. Myös pienryhmien ohjaaja voisi osallistua

tuotosten purkuun. Mitä epämukavalta tuntuja tekoja nähtiin? Entä millaisia asioita olisi itsekin voitu tehdä? Olivatko ne mahdollisesti jopa samoja? Aktivoi ryhmää keskustelemaan videon tapahtumista ja siinä tekemistään havainnoista.

Keskustelua jatketaan teemoista:

- Arvojen ja toiminnan välinen ajoittainen ristiriita
- Ohjaavatko arvot aina toimintaa?
- Mitä toiminnan muuttaminen arvoja vastaavaksi vaatii?
- Reflektio minielokuvan tuottamista kokemuksista, miltä tilanteen seuraaminen tuntui?
- Oman ryhmän arvot. Toteutuuko sanotut tai kirjoitetut arvot oman ryhmän toiminnassa aina? Miksi ei?
- Asenteen muuttaminen vaatii tietoisia valintoja, miten niitä voisi jokainen edistää?

Esimerkkitalanteita

Kerro vielä ryhmälle mitä arvot ovat ja miten ne näkyvät asenteina, toimintoina ja valintoina:

- *Arvot ovat jotain, mitä arvostamme ja millaisia asioita pidämme tärkeinä, yksilöinä tai yhteisesti. Yleisesti tunnettuja arvoja ovat kauneus, rehellisyys, luotettavuus, uskollisuus, totuus yms.*
- *Asenteet ja toimintavalinnat ovat ajattelussa ja toiminnassa ilmeneviä arvojen käytännössä näkyviä ilmentymiä – jotka voivat olla myös ristiriidassa arvojen kanssa.*

Voit valottaa asiaa kertomalla oppilaillesi esimerkin:

- *Nuori nainen on luonnonystävä. Puhdas luonto ja luonnonsuojelu ovat hänelle tärkeä arvo. Hän kävelee kaupungilla ja vahingossa kiireessä pudottaa evääksi ostamansa myslipatukan kääreet maahan. Hän ei pysähdy nostamaan niitä, koska pelkää myöhästävänsä bussista (toiminta/valinta).*
- *Nuorten ryhmä on ulkona. He ovat ihan tavallisia nuoria, jotka arvostavat rehellisyyttä (arvo). Maasta löytyy lompakko, jossa on 20 euroa rahaa, ajokortti ja pankkikortti. Nuoret vievät lompakon löytötavaratoimistoon, mutta ottavat sitä ennen rahat ja käyvät syömässä jäätelöt (toiminta/valinta). He tietävät tehneensä väärin, mutta tietävät, etteivät jää kiinni nimettömästä palautuksesta.*

Aiheen työstäminen

Molemmissa edellä kuvatuissa tilanteissa arvo ja toimintavalinta olivat ristiriidassa. Löydämme helposti itsemme toimimasta arvojamme vastaan, jopa ilman hyvää selitystä.

Arvot ja asenteet ovat usein tiedostamattomia ja piilossa, eikä niitä ole helppo kertoa muille. Ulospäin meistä näkyy toiminnat ja valinnat – sanoissa sekä teoissa. Niitä voimme myös itse arvioida ja miettiä toimimme omien arvojemme mukaisesti. Yleensä, jos tiedämme, että toimimme eri tavoin kuin arvomme, se ei tunnu hyvältä (tuntemme pistoksen sydämessä tai podemme huonoa omatuntoa). Myös se tuntuu pahalta, jos joku toinen toimii omien arvojemme vastaisesti.

Opettaja voi kysyä oppilailta,

- *Millaisia arvoja erilaiset toimijat minielokuvassa edustivat – ja toimivatko kaikki omien arvojensa mukaisesti?*

Hyvä ryhmähenki –toimintamallin opettajan opas 2020

Ennen liimalapuille eriteltyjen ”ei mukavalta tuntunut asia” ja ”teko, jotka itsekkin olisin voinut tehdä” havaintojen käsittelyä ryhmältä voi vielä kerätä näkemyksen 4–5 sellaisesta arvosta, joita yleisesti erilaisissa ryhmissä tulisi noudattaa.

Kaikkien luokassa tekemiä tehtäviä voidaan käsitellä tehtävä kerrallaan tai yleisesti ohjaajan valitsemalla tavalla. Tehtävistä kannattaa kuitenkin poimia niistä johdettavia arvoja ja lisätä niitä vielä arvolistaan. Nyt ryhmäläisten havaintoja voidaan verrata kahdessa kategoriassa perusarvoihin:

- *mitä arvoja rikottiin niissä asioissa, jotka eivät tuntuneet itsestä hyvältä?*
- *miksi toiminnat ja valinnat (teko, jonka itsekkin olisin voinut tehdä) joko edistävät tai haittaavat arvojen toteutumista?*

Pohdintaa

Voit lopuksi kertoa oppilaillesi, että sosiaalisissa tilanteissa on hyvin tavallista, että asenteet, toiminnat ja valinnat voivat riidellä arvoja vastaan – myös aikuisilla, opettajilla, vanhemmilla yms. Tärkeää olisi itse oppia arvioimaan toimintaansa ja tietoisesti toimia arvojensa mukaisesti – tällöin arvo parhaiten muuttuu toimintatavaksi.

Ryhmä tai yhteisö voi myös pitää yhdessä huolta arvojen toteutumisesta. Yhteisö voi huonosti, jos sen arvot ovat keskenään ristiriitaisia. Tästä puolestaan seuraa se, että ryhmän jäsenenä olevat yksilötkään eivät voi voida kovin hyvin. Yhteisistä arvoista kannattaa siis keskustella (usein säännöt liittyvät arvojen toteuttamiseen, työskentelyrauhan takaamisen ja toisten kunnioittamisen kautta).

Jakson lopuksi on hyvä pohtia muutama esimerkki siitä, miten ryhmä voi yhdessä huolehtia ja edistää todellisilla toiminnoilla ja valinnoilla joitakin tai kaikkia esille nostettuja ryhmässä toimimisen arvoja.

Tässä oppijaksossa on tärkeää

- Arvot, asenteet ja toimintavalinnat; jatkumo vai ristiriita
- Minielokuvan tuottaman kokemuksen käsittely
- Minielokuvan tapahtumien liittäminen ryhmän arkeen
- Opettaja ja muut aikuiset samojen haasteiden edessä

Ennen seuraavaa jaksoa

Käsiteltyjä teemoja on arvojen ja toiminnan osalta hyvä pitää esillä luokan arkitoiminnassa. Toteutuvatko kaikkien hyväksymät arvot meidän ryhmässämme? Opettaja voi oppimista tukeakseen nostaa esille erityisesti positiivisella tavalla yhteisiä arvoja ylläpitävää toimintaa. Onko joku muistuttanut toisia yhteisistä arvoista tai onko joku muuttanut omaa toimintatapaansa arvojen(sa) suuntaan? Onko mahdollisesti kaikilla ollut mukavampaa toimia ryhmässä?

Havainnot ja tulkinnat (Oppijakso 2)

Valmistelut

- Kuten edellisellä oppijaksolla, mutta opettaja on jakanut luokan oppilaat ennakoita kuuden henkilön ryhmiin, joiden jäsenet eivät ole samat kuin edellisellä oppijaksolla.

2.1 Virittävä johdanto (10-15min.)

Oppijakson aluksi opettaja palauttaa oppilaiden mieleen ensimmäisellä kerralla käsitellyä aihetta – asenteet ja arvot. Opettaja kertoo omasta elämästä viimeaikaisen arkisen tilanteen, jossa jokin itselle tärkeä arvo on näkynyt asenteena tai toimintana. Arvojen soveltamista asenteina, toimintoina ja valintoina arkitoimintaan kannattaa korostaa sekä tuoda esiin mahdollisia muutoksia ryhmän toiminnassa.

Toinen oppijakso on rakenteeltaan ensimmäisen kaltainen, mutta sen sisältö ja siirtymät kerrotaan silti luokalle. Näin tuetaan oppilaiden hallinnan tunnetta toiminnasta. Oppilaita voi muistuttaa siitä, että he pääsevät osalliseksi näyteltyyn tilanteeseen. He ovat tilanteen keskellä, joten tarkkaavaisuutta kannattaa kiinnittää ympärillä tapahtuvaan, sillä kyseessä on 360°-minielokuva.

Opettaja virittää oppilaiden ajatuksia ja keskustelua seuraavien kysymysten avulla:

- *Mitä sellaista luokassa voi tapahtua, että sen jälkeen kaikilla ei ole hyvä olla luokassa?*
- *Onko ryhmässä hyvä henki, jos kaikilla ei ole hyvä olla siinä?*
- *Kuka on vastuussa ryhmähengestä?*

Opittava tavoite kerrotaan luokalle

- *Vuorovaikutuksessa muiden kanssa tekemämme havaintojen ja tulkintojen erottaminen, sekä tulkintojen vaikutus toimintaamme. Koko ryhmällä, myös aikuisilla, on oppimishaaste: kuinka vaikea on itse huomata, että usein luulemme tietävämmme muista enemmän kuin voimme suoraan havaita.*

Oppilaat nimetään ennalta muodostettuihin ryhmiin ja ryhmille annetaan numerot.

2.2 Työskentely luokassa (noin 40–50 min)

Pienryhmätyöskentelyn ohjaaja ottaa mukaan luokan ensimmäisen pienryhmän ja siirtyy heidän kanssaan ryhmätyötilaan. Muut oppilaat ovat luokassa ja aloittavat Rinnakkais-tehtävien parissa opettajan johdolla. Oppijakson Rinnakkais-tehtävät on esitelty seuraavaksi.

Tulkintaan ja asenteisiin liittyvä pohdintatehtävä

Mitä ajatuksia herättää?

- *Kuulet luokkaan uutena tulevan oppilaan harrastavan tanssia. Kuvaile millaisen oppilaan tulet kohtaamaan. Oppilas on poika.*
- *Aamulla koulussa luokkakaverisi kävelee ohitsesi katsomatta sinuun ja tervehtimättä. Mieti miksi ajattelet hänen toimineen niin.*
- *Tyttö istuu luokan perällä yksin, eikä osallistu keskusteluun muiden kanssa ennen tunnin alkua. Kuvaile miksi hän on omissa oloissaan.*

Hyvä ryhmähenki –toimintamallin opettajan opas 2020

Käsittely oppijaksolla: Oppilaita pyydetään esittelemään millaisia ajatuksia ja kuvauksia he ovat tehneet esimerkkitapauksista. Ajatuksista etsitään yhdessä tekijöitä, jotka liittyvät tulkintaan ja niiden taustalla oleviin asenteisiin – ei todellisiin havaintoihin tai tietoon. Oppilaat on hyvä haastaa itse huomaamaan, että ajatuksiamme ohjaa usein muut kuin todelliset havainnot.

Sarjakuvapiirros-tehtävä

Piirrä sarjakuva aiheesta:

- *Väärinymmärrys luokassa. Kuvaa tilanne myös sanallisesti – miten väärinymmärrys tapahtui ja miten tilanne ratkaistiin.*

Käsittely oppijaksolla: Oppilaat esittelevät sarjakuvan ja niiden ”tarinan”. Etsitään tarinoista mahdollisuuksia erilaisten tulkintojen kautta väärinymmärryksen välttämiseen. Kiinnitetään huomiota myös tapaan, jolla asia ratkaistiin – oliko se hyvää ryhmähenkeä tukeva ja asenteita korjaava?

Piirros-tehtävä

Piirrä aiheesta kuva

- *Ryhmästä, jossa kaikilla on hyvä olla*
- *Ryhmästä, jossa kaikilla ei ole hyvä olla.*

Käsittely oppijaksolla: Oppilaat voivat esitellä piirroksiaan ja kertoa, miten kuvasta näkyy ryhmässä olevien henkilöiden hyvinvointi. Etsitään tulkinnoista asenteiksi muodostuneita ajatusmalleja, jotka edistävät tai estävät hyvän ryhmähengen toteutumista.

Erilaisiin tulkintoihin liittyvä pohdinta -tehtävä

Lue lyhyt tarina ja vastaa kysymyksiin asettuen eri rooleihin

- *Tarina: ” Välitunnin jälkeen yhden oppilaan reppu on kadonnut. Tunnin alkaessa oppilas on hätäntynyt, koska ei tiedä mitä repulle on tapahtunut. Reppua etsitään koko luokan voimin, ja viimein se löytyy roskiksesta piilotettuna käsipaperien alle. Osa oppilaista nauraa, koska pitää ”pilaa” hyvänä. Osa paheksuu ja pohtii miksi toisten tavaroihin kosketaan luokassa. Kukaan luokassa ei kuitenkaan myönnä piilottaneensa reppua.”*

Mitä itse mietit tapahtuneesta, jos tiedät että

- *Sama tapahtui sinulle viime viikolla, ja kaverillesi sitä edellisellä viikolla.*
- *Veljesi tekee sinulle samanlaisia kepposia kotona, ja sanoo että olet heikko jos se harmittaa sinua*
- *Samalta oppilaalta katosi viime viikolla takki. Sitä edellisellä viikolla hänen reppunsa löytyi kaksi kertaa luokan kaapin päältä.*
- *Tiedät, että repun piilotti oppilaan paras kaveri, joka myös naureskeli tempulle avoimesti*

Käsittely oppijaksolla: Oppilaita pyydetään esittelemään esimerkeittäin ajatuksiaan tilanteesta ja sen tulkinnasta. Tärkeää on nostaa esiin ajatuksia siitä, miten ennakkotiedot vaikuttavat tulkintaan ja tilanteeseen liitettäviin hyväksyviin tai tuomitseviin ajatuksiin. Keskustelussa pyritään etenemään niin, että tilannetta voidaan tarkastella hyvän ryhmähengen kannalta. Voiko ”hyvässäkin” hengessä tehdyt kiusanteot tuntua kaikista mukavilta?

2.3 Pienryhmätyöskentely (5 min) ja ryhmäreflektio (5 min) x 4 pienryhmää

Pienryhmätilassa oppilaat istuvat selkänöjattomissa tuoleissa, joissa on pyörivä mekanismi. Oppilaat katsovat (tuolissa istuen) VR-laseilla minielokuvan, jossa oppilas on katsojana mukana näytellyssä tilanteessa.

Minielokuvan katsomisen ohjaus.

1. *Pienryhmän ohjaaja sanoo: odota vielä hetki ja anna VR-lasien olla pöydällä, kunnes annan luvan laittaa ne päähän.*
2. *Seuraavaksi katsotaan VR-laseilla minielokuva, joka kestää muutaman minuutin.*
3. *Minielokuvassa olet mukana kuvaamataidon tunnilla. Siellä on meneillään yksilötehtävän suorittaminen. Olet yksi luokan oppilaista.*
4. *Keskity siihen, mitä luokassa tapahtuu.*
5. *Nyt voit laittaa VR-lasit päähän. Käännä aluksi istumaan niin, että näet luokan edessä istuvan opettajan.*

Pienryhmän ohjaaja käynnistää minielokuvan ohjaustabletista ja seuraa oppilaiden toimintaa myös ohjaustabletin näytöltä, jossa näkyy mihin suuntaan kukin oppilas katsoo.

Kun minielokuva päättyy, ohjaaja pyytää oppilaita ottamaan VR-lasit päästään ja laittamaan sen edessä olevalle pöydälle.

Katselun jälkeen ohjaaja antaa ryhmälle tehtävän:

- *Pohtikaa yhdessä, mitä luokassa tapahtui?*

On hyvä huolehtia, että jokainen saisi tilaisuuden kertoa jotakin. Reflektiohetken loppuksi pienryhmän ohjaaja pyytää jokaista kirjoittamaan ainakin yhden havaitsemansa asian minielokuvasta liimalapulle. Oppilas vie mennessään laput luokkaan ja antaa ne siellä opettajalle.

Ohjaaja ottaa seuraavat ryhmät vuorollaan sisään. Kun kaikki pienryhmät ovat suorittaneet tehtävän, ohjaaja valmisteleo laitteiston seuraavaa käyttökertaa varten.

2.4 Yhteisen ymmärryksen rakentaminen (20-30min)

Taulupinta, johon pienryhmissä syntyneet laput sijoitetaan, jaetaan kahteen osaan. Vasemmalla sijoitetaan havainnot ja oikealla tulkinnat.

Luokkaan saapuessa pienryhmä antaa liimalappunsa opettajalle. Opettaja kiinnittää laput taulupinnalle seuraavaa vaihetta varten valmiiksi. Oppilaiden tuomat liimalaput sijoitetaan siten, että toiselle puolelle ”havainnot” ja toiselle ”tulkinnat”. Kummallakin puolella eniten samoja asioita kuvaavat laput tulevat lähimmäksi keskustaa ja harvinaisimmat lähimmäksi ulkokehää. Tuotosta ei vielä tässä vaiheessa esitellä koko luokalle.

Viimeisenkin pienryhmän palattua luokkaan ”laitetaan tuotokset näkyville”. Opettaja analysoi ääneen oppilaiden tuottamia lappuja. Myös pienryhmien ohjaaja voisi osallistua tuotosten purkuun.

Yhteinen työskentely jakson lopussa aloitetaan kertomalla vielä tarkemmin havaintojen ja tulkintojen välisistä eroista.

Esimerkki

- *Havainto on jotain, jonka voit kuvata kameralla tai nauhoittaa sanelukoneella.*

- *Tulkinta on yksilökohtainen ja kertoo aika usein enemmän yksilön omista arvoista ja asenteista kuin tulkinnan kohteena olevasta ihmisestä tai ilmiöstä.*

Voit valottaa asiaa kertomalla oppilaillesi esimerkin:

- *Ulkona seisoo mies, joka nojaa lapioon. Tämä on havainto.*
- *Tulkintaa olisi se, että väsynyt mies nojaa lapioon tai laiska mies nojaa lapioon.*
- *Tulkintaa voi viedä vaikka miten pitkälle ja usein niin tapahtuukin sosiaalisessa kontekstissa, jossa usea keskustelija ikään kuin värittää asiaa lisää.*

Lopputuloksena saattaa syntyä ”rikkinäisen puhelimen” kaltainen vääristymä, jolla on hyvin vähän tekemistä alkuperäisen havainnon kanssa. Esimerkiksi alun lapioon nojavasta miehestä voi syntyä yhteisöllinen tulkinta, jonka seurauksena lapioon nojaa laiska, mutta väkivaltaan taipuvainen rikollinen. Toinen porukka saattaa samasta havainnosta saada aikaan erilaisen tulkinnan, jossa lapioon nojaava mies on maahanmuuttajataustainen, sairas, nukkunut huonosti yöllä tms.

Kerro, että on usein hyödyllistä pysähtyä pohtimaan, mikä on omaa, mikä toisten ihmisten tulkintaa ja erottaa nämä kaksi asiaa todellisista havainnoista, sillä se vaikuttaa suhtautumiseemme niin ihmisiä kuin asioitakin kohtaan. Esimerkiksi minielokuvassa kaikki eivät välttämättä nähneet kaikkia tapahtumia, mutta kuulevat muiden kertomia tulkintoja!

Aiheen työstäminen

Tuotokset laitetaan näkyville. Opettaja analysoi oppilaiden esiin nostamia ja eri kartongeille lajiteltuja asioita ääneen, miksi niistä osa on havaintoja ja osa tulkintaa. Millaisia tapahtumia minielokuvasta on kirjoitettu?

Keskustelkaa ryhmän kanssa teemoista:

- *Havaintojen ja tulkintojen välisestä erosta.*
- *Miten tulkinnat syntyvät?*
- *Miten (ennakko) asenteet ohjaavat tulkintoja ja ajattelua?*
- *Miten uskomukset, arvot ja normit näkyvät tulkinnoissa?*
- *Mitä haittaa tulkinnoista on?*
- *Miten erilaiset tilanteiden tulkinnat näkyvät omassa ryhmässä?*
- *Reflektio minielokuvan tuottamista kokemuksista, miltä katsellessa tuntui.*

Voit nostaa myös keskusteluun minielokuvat tapahtumia, joita ei välttämättä ole mainittu.

- *Oppilaat etuoikealla ja vasemmalla, jotka eivät varsinaisesti osallistu (kuin ilmeillä), miten heidän toimintaansa voi tulkita osana ryhmää?*
- *Oliko ryhmässä varsinaisesti kenelläkään hyvä olla?*
- *Miksi opettaja tulkitsi tilannetta niin, että hän ei puuttunut?*

Tulkinnat voivat olla myös hyvää ryhmähenkeä edistäviä. Millaisia tulkintoja ja toimitoja ja valintoja minielokuvassa tehtiin, joilla edistettiin hyvää ryhmähenkeä?

Voit kysyä oppilailta, miten heidän mielestään arvot ja asenteet näkyvät heidän tekemisissään tulkinnoissa. Voit ohjata keskustelua kysymällä, miten esimerkiksi asenteet oppitunnilla muiden häiritsemiseen voivat ohjata tulkintoja ja niiden kautta käytännön toimintaa ja käyttäytymistä. Tämän jälkeen voit ohjata keskustelua kysymällä oppilailta, mitä haittaa heidän mielestään saattaa tulkinnoista seurata itselle. Kysy sen jälkeen, mitä haittaa tulkinnoista voi olla toiselle ihmiselle ja viimeisenä pohtikaa, mitä haittaa tulkinnoista voi olla koko luokkayhteisölle?

Esimerkkejä väärin tulkintojen haitoista (ryhmäkeskustelun tueksi).

- *Mitä haittaa voi olla itselle: Jatkamme toimintaa, joka ei ole itselle hyväksi tai muiden tulkinnat vaikuttavat siihen, miten meihin ryhmässä suhtaudutaan.*
- *Mitä haittaa voi olla toiselle: Levitämme väärää tulkintaa toisesta tai tulkintamme aiheuttaa negatiivisen toiminnan/valinnan kohteeseen.*
- *Mitä haittaa voi olla luokkayhteisölle: Emme valitse toimia niin, että nousisimme puolustamaan muita näkyvästi tai tulkitsemme muiden hiljaisuuden hyväksymiseksi.*

Voit lopuksi kertoa oppilaillesi, että sosiaalisissa tilanteissa on hyvin tavallista, että ihmiset tekevät tulkintojaan tiedostaen tai tiedostamattaan. Tulkintoja tehdään omien ja ryhmässä vaikuttavien arvojen ja asenteiden pohjalta. Tulkinnat myös vaikuttavat omiin ja ryhmän arvoihin ja asenteisiin, ja sitä kautta muovaavat näkyviä käytänteitä eli tapoja toimia – vertaa näkyvien käytänteiden muuttamista ensimmäisen oppijakson toimintoihin ja valintoihin. Yhteisö voi huonosti, jos siinä toimitaan huonolla tavalla asenteisiin pohjautuvien tulkintojen mukaan. Tästä puolestaan seuraa se, että ryhmän jäsenenä olevat yksilötkään eivät kykene voimaan hyvin.

Oppilaille on tärkeä myös kertoa, että aikuiset (opettaja tai muut) toimivat sosiaalisissa tilanteissa usein myös asenteisiin perustuvien tulkintojen varassa – sekä suhteessa toisiinsa, että suhteessa mm. oppilaisiin. Esimerkkinä voi käyttää esimerkiksi sitä, miten opettaja tulkitsee helposti tuntia häiritsevän käytöksen ärsyttämiseksi (kohdistuu toiseen oppilaaseen), vaikka syy voi olla esimerkiksi se, ettei oppilas ymmärtänyt/kuullut tehtävää. Havainto (levoton käytös) muuttuu häirinnäksi (tulkinta), johon opettaja puuttuu (toimintavalinta) ilman, että opettaja keskustelee syystä oppilaan kanssa (vaihtoehtoinen toimintavalinta).

Oppijakson lopuksi ryhmän ajatukset suunnataan tulevaan toimintaan – miten tässä ryhmässä voidaan yhä paremmin tukea hyvää ryhmähenkeä välttämällä ryhmähenkeä heikentäviä tulkintoja. Löytyykö arjesta sellaisia toistuvia tapahtumia, joissa olisi hyvä miettiä voisiko tilannetta tai toisia ryhmäläisiä tulkita positiivisemmin. Millaisilla toimintavalinnoilla tuetaan hyvän ryhmähengen toteutumista?

Tällä oppijaksolla on tärkeää

- Minielokuvan tuottaman kokemuksen käsittely ja liittäminen ryhmän arkeen
- ”Kiusaamistilanteen” kääntäminen koko ryhmän huoleksi
- Tulkinnat muista(kin) kuin kiusaajasta ja kiusatusta.
- Asenteiden ja tulkintojen vaikutus toimintoihin ja valintoihin?
- Ryhmän ajatusten suuntaaminen uudensuuntaisiin toimintavalintoihin – arvojen mukaisesti (jos ryhmä arvostaa reilua, niin yhdessä pidetään huoli arvonn toteutumisesta)

Ennen seuraavaa jaksoa

Käsiteltyjä teemoja on tulkintojen ja niitä seuraavien toimintojen sekä päätösten osalta hyvä pitää esillä luokan arkitoiminnassa. Opettaja voi oppimista tukeakseen nostaa esille erityisesti positiivisella tavalla toisten hyvinvointia ja hyvää ryhmähenkeä edistäviä hetkiä – esim. kun joku oppilaista tulkitsee toisen tarvitsevan tukea muilta, tai kun valittu toiminta edistää hyvää ryhmähenkeä.

Osallisuus ja tunteet (Oppijakso 3)

Valmistelut

- Kuten edellisellä oppijaksolla, mutta opettaja on jakanut luokan oppilaat ennakolta kuuden henkilön ryhmiin, joiden jäsenet eivät ole samat kuin edellisellä oppijaksolla 1

3.1 Virittävä johdanto (10–15min.)

Oppijakson aluksi opettaja palauttaa oppilaiden mieleen edellisillä kerroilla käsitellyjä aiheita – arvoja ja asenteita sekä niiden aikaansaamia tulkintoja ja toimintavalintoja. Kolmas oppijakso on rakenteeltaan ensimmäisten kaltainen, mutta sen sisältö ja siirtymät kerrotaan silti luokalle. Näin tuetaan oppilaiden hallinnan tunnetta toiminnasta. VR-lasien käyttö lienee jo tuttua, mutta opettaja voi kysyä, onko jollain niiden kanssa haasteita.

Opettaja virittää oppilaiden ajatuksia ja keskustelua kolmannen jakson sisältöihin esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla:

- *Minkälaisia toiveita meillä on ryhmässä toimiessamme – mitä odotamme muilta? Miltä ryhmässä olon pitäisi tuntua?*
- *Kenen mielipidettä ryhmässä kuuluu kuunnella? Riittääkö se, että suurin osa vastaa kaikkien puolesta?*

Opittava tavoite kerrotaan luokalle.

- *Tällä jaksolla käsitellään osallisuutta ja hyväksyntää ryhmässä, ryhmää liitettäviä tunteita sekä yksilön toiveita muiden ryhmäläisten suhteen. Osaammeko toimia niin, että ryhmässä kaikki äänet kuullaan ja kaikki ryhmäläiset voivat toimia yhdessä?*

Oppilaat nimetään ryhmiin ja ryhmille annetaan numerot.

3.2 Työskentely luokassa (40–50 min.)

Ohjaaja ottaa mukaan ensimmäisen pienryhmän ja siirtyy ryhmätyötilaan. Muut oppilaat luokassa aloittavat Rinnakkaistehtävien parissa opettajan johdolla.

Kolmannen oppijakson tehtävinä voi olla esimerkiksi seuraavaksi kuvattuja tehtäviä tai kirjoitelma uuteen ryhmään liittymisen tunteista ja toiveista, omaan tunteidentunnistamiseen liittyviä tehtäviä tai toivelista siitä mitä ryhmässä toimiessaan muilta odottaa.

Tehtäviä voi esimerkiksi koota nelikenttään jokaiselle oppilaalle tai muodostaa luokkaan työskentelypöytiä, joissa jokaisessa on erilainen tehtävä.

Tunteisiin liittyvä sanallinen -pohdintatehtävä

Kirjoita paperille:

- Millaiset sanat kuvaavat hyvää kaveria? Tee niin pitkä lista kuin pystyt.

Käsittely oppijaksolla: Tehtävä voidaan purkaa niin, että jokainen oppilas kertoo vuorolleen yhden kirjoittamansa sanan. Kerrottuaan tai kuultuaan sanan, joka löytyy omasta paperista, viivataan yli. Kierrosta jatketaan kunnes lista eri sanoista on koottu. Sanoja

voi myos kerata taululle ja miittaa, millaisia tunteita ja ominaisuuksia listattuihin sanoihin liittyy.

Sarjakuva tai piirros-tehtava

Piirtamistehtava

- Piirra kolme kokovartalokuvaa – iloinen, surullinen ja vihainen oppilas
- Piirtamisen jälkeen mieti, millaiset tilanteet saavat sinut tuntemaan iloa, surua tai vihan tunnetta ryhmässä (1-2 asiaa/tunne).
- Tämän jälkeen mieti, miten toimimalla tuotat muille samoja tunteita.

Käsittely oppijaksolla: Oppilaat voivat esitellä piirroksiaan ja kertoa erilaisia tunteita herättäviä tilanteita, joita he ovat pohtineet. On hyvä käsitellä myös ajatuksia siitä, millaisella toiminnalla oppilaat ajattelevat herättävänsä positiivisia tai negatiivisia tunteita muissa.

Toiminnasta tunteisiin -sanallinen harjoite

Pohdi seuraavia tilanteita ja mieti, miten voit omalla toiminnallasi vaikuttaa. Kirjoita kaikkiin esimerkkeihin ainakin yksi toimintatapa kohtiin a) ja b).

- Oppilas lähettää luokan WhatsApp-ryhmään itse piirtämänsä kuvan idolistaan. Miten kommentoimalla saat oppilaan a) surulliseksi tai b) iloiseksi?
- Välitunnilla juttelet kahden kaverisi kanssa harrastukseenne liittyvästä matkasta. Seurueeseen liittyy neljäs oppilas, joka ei ole mukana samassa harrastuksessa. Millainen toiminta saa hänet tuntemaan itsensä a) yksinäiseksi tai b) osaksi ryhmää?
- Oppilas törmää ruokasalissa pöytään ja hänen kantamaltaan tarjottimelta putoaa lasi ja ruokailuvälineet kolisten lattialle. Miten voit omalla toiminnallasi saada oppilaan a) häpeämään tai b) tuntemaan hyväksyntää.
- Musiikintunnilla yksi luokkakaverisi laulaa luokan edessä valitsemansa laulun, joka on hänelle itselleen tärkeä. Mitä voit tehdä esityksen jälkeen, että oppilas tuntee itsensä a) pettyneeksi tai b) hyväksytyksi?
- BONUS. Pohdi itse koulussa tapahtuva tilanne, jossa voit omalla toimintavalinnallasi tuottaa joko positiivisia tai negatiivisia tunteita toiselle/toisille oppilaille. Kirjoita tilanne, kaksi erilaista toimintavalintaa sekä valintojesi synnyttämät tunteet paperille.

Käsittely oppijaksolla: Oppilaat voivat lukea erilaisia toimintavalintojaan esimerkkeihin ääneen. Tavoitteena on nostaa esille sekä toimintavalintojen merkitys erilaisten tunteiden syntymiselle, että yleisesti juuri mahdollisuus valintoihin omassa toiminnassa. Hyvän ryhmähengen kannalta positiivisten tunteiden synnyttäminen ja ylläpito edistää kaikkien viihtymistä – ja saa yleensä myös yksilöön itseensä kohdistuvat toimintavalinnat kääntymään positiivisemmiksi!

3.3 Pienryhmätyöskentely (5 min) ja ryhmäreflektio (5 min)

Pienryhmätilassa oppilaat istuvat selkänöjattomissa tuoleissa, joissa on pyörivä mekanismi. Oppilaat katsovat (tuolissa istuen) VR-laseilla minielokuvan, jossa oppilas on katsojana mukana näytellyssä tilanteessa.

Minielokuvan katsomisen ohjaus.

1. *Pienryhmän ohjaaja sanoo: odota vielä hetki ja anna VR-lasien olla pöydällä, kunnes annan luvan laittaa ne päähän.*
2. *Seuraavaksi katsotaan VR-laseilla minielokuva, joka kestää muutaman minuutin.*
3. *Minielokuvassa olet mukana kuvaamataidon tunnilla. Siellä on meneillään yksilötehtävän suorittaminen. Olet yksi luokan oppilaista.*
4. *Keskity siihen, mitä luokassa tapahtuu.*
5. *Nyt voit laittaa VR-lasit päähän. Käänny aluksi istumaan niin, että näet luokan edessä istuvan opettajan.*

Pienryhmän ohjaaja käynnistää minielokuvan ohjaustabletista ja seuraa oppilaiden toimintaa myös ohjaustabletin näytöltä, jossa näkyy mihin suuntaan kukin oppilas katsoo.

Kun minielokuva päättyy, ohjaaja pyytää oppilaita ottamaan VR-lasit päästään ja laittamaan ne edessä olevalle pöydälle.

Katselun jälkeen pienryhmän ohjaaja antaa ryhmälle tehtävän:

- *Pohtikaa, mitä tilanteessa tapahtui.*
- *Oliko kaikilla ryhmäläisillä oikeus osallistua luokassa?*

On hyvä huolehtia, että jokainen saisi tilaisuuden kertoa jotakin. Reflektiohetken loppuksi ohjaaja pyytää jokaista kirjoittamaan vähintään yhteen liimalappuun tunteen, joka videota katsellessa heräsi. Oppilaat vievät laput mennessään luokkaan ja antavat ne siellä olevalle opettajalle.

Ohjaaja ottaa seuraavat ryhmät vuorollaan sisään. Kun kaikki pienryhmät ovat suorittaneet tehtävän, ohjaaja valmisteleo laitteiston seuraavaa käyttökertaa varten.

3.4 Yhteisen ymmärryksen rakentamien (20-30min)

Taulupinta, johon pienryhmissä syntyneet laput sijoitetaan, jaetaan kahteen osaan. Vasemmalla negatiiviset tunteet ja oikealla positiiviset tunteet.

Luokkaan saapuessa pienryhmä antaa liimalappunsa opettajalle. Opettaja kiinnittää laput taulupinnalle seuraavaa vaihetta varten valmiiksi. Oppilaiden tuomat liimalaput sijoitetaan siten, että toiselle puolelle ”negatiiviset” ja toiselle ”positiiviset” tunteet. Kummallakin puolella eniten samoja asioita kuvaavat laput tulevat lähimmäksi keskustaa ja harvinaisimmat lähimmäksi ulkokehää. Tuotosta ei vielä tässä vaiheessa esitellä koko luokalle.

Viimeisenkin pienryhmän palattua luokkaan ”laitetaan tuotokset näkyville”. Opettaja analysoi ääneen oppilaiden tuottamia lappuja. Myös pienryhmien ohjaaja voisi osallistua tuotosten purkuun.

Käsittelyä voi pohjustaa kertomalla oppilaille osallisuudesta ja ryhmässä koettavista tunteista.

Hyvä ryhmähenki –toimintamallin opettajan opas 2020

- Osallisuus ryhmässä tarkoittaa kaikkien oikeutta olla ryhmän jäsen omana itsenään ja mahdollisuutta ilmaista mielipiteensä ja osallistua ryhmän kaikkeen toimintaan.
- Ryhmään kuulumisen tuottamat tunteet liittyvät hyväksyntään ja kokemukseen arvostuksesta. Positiiviset tunteet ryhmässä parantavat ryhmän toimintaa ja auttavat yksilöitä voimaan paremmin fyysisesti ja psyykkisesti.

Opettaja analysoi kerättyjä tunteita, minkälaisia tunteita heräsi eniten ja olivatko tunteet pääosin negatiivisia vai positiivisia. Kysy oppilailta, millaiset asiat tai tapahtumat videolla herättivät tunteita. Myös pienryhmän ohjaaja voi osallistua keskusteluun.

Keskustelu teemoista:

- Kenellä on oikeus olla osa ryhmää?
- Onko ryhmässä kaikilla hyvä olla, jos jollekin (tai useammalle) ryhmä tuottaa ikäviä tunteita?
- Reflektio minielokuvan tuottamista kokemuksista, miltä tilanteen seuraaminen tuntui? Mitä tunteita ulossulkeminen herättää?
- Entä meidän ryhmässämme? Millaisilla valinnoilla varmistetaan, että kaikilla on paikka ryhmässä eikä kielteisiä tunteita nouse?

Ryhmäläisille itselleen heränneiden tunteiden lisäksi voit ohjata oppilaat ajattelemaan tilannetta minielokuvan henkilöiden näkökulmasta.

- Miltä tuntui oppilaasta, joka saapui pöytään muiden jälkeen?
- Entä huomasivatko oppilaat, oliko hänen vaikea päästä ryhmään mukaan?
- Entä miltä tuntui itse olla osana ryhmää, joka sulki uuden jäsenen ulos?

Pyydä oppilaita itse sanallistamaan, mikä tilanteessa on saanut tunteen heräämään.

Jos luokassa tehdyissä tehtävissä on listattu toiveita ryhmään kuulumiseen liittyen, on niitä hyvä käsitellä osana keskustelua. Millaisia toiveita oppilailta on? Muitakin tehtäviä kannattaa käsitellä, jotta oppilaat saavat tuoda omia ajatuksiaan esille, ja niistä voidaan keskustella.

Yleisesti ryhmään kuulumiseen yhdistetyt toiveet liittyvät esimerkiksi jäsenyyden (hyväksynnän) kokemiseen, ystäviin, kokemukseen läsnäolon toivottavuudesta, mielipiteiden arvostamiseen tai vapauteen ilmaista itseään. Miten ryhmään kuulumiseen liittyvät toiveet sopivat yhteen minielokuvan tapahtumien kanssa?

Oppilaiden kanssa voi keskustella myös siitä, millaiset asiat useimmiten aiheuttavat ryhmästä ulosjättämisen tilanteita ja näin negatiivisia tunteita jollekin. Niitä voi listata näkyville taululle. Oppilaiden on tärkeä ymmärtää, että ryhmässä on aina erilaisia yksilöitä, eivätkä ryhmät jaa koko elinpiiriä yhdessä. Siksi onkin tärkeää, että ryhmän jäsenet eivät tee ryhmälle kuulumattomista asioista ryhmästä ulossulkevia asioita (kuten syntymäpäiväjuhlat, harrastuspiirien asiat tms.). Millaisia keinoja ryhmällä on välttää negatiivisten tunteiden tuottamista jäsenilleen?

Oppijakson lopuksi oppilaat voivat miettiä niitä tilanteita, missä ovat itse kokeneet tai luulevat muiden kokevan, etteivät pääset mukaan ryhmän toimintaan. Näihin tilanteisiin mietitään konkreettisia toimintoja ja valintoja, joiden mukaisesti pyritään jatkossa toimimaan.

Tällä oppijaksolla on tärkeää

- Tunteet ja osallisuus ryhmässä
- Minielokuvan tuottaman kokemuksen käsittely
- Ryhmään osallistumista tukevat toimintatavat
- Konkreettiset toimintavalintamallit

Ennen viimeistä jaksoa

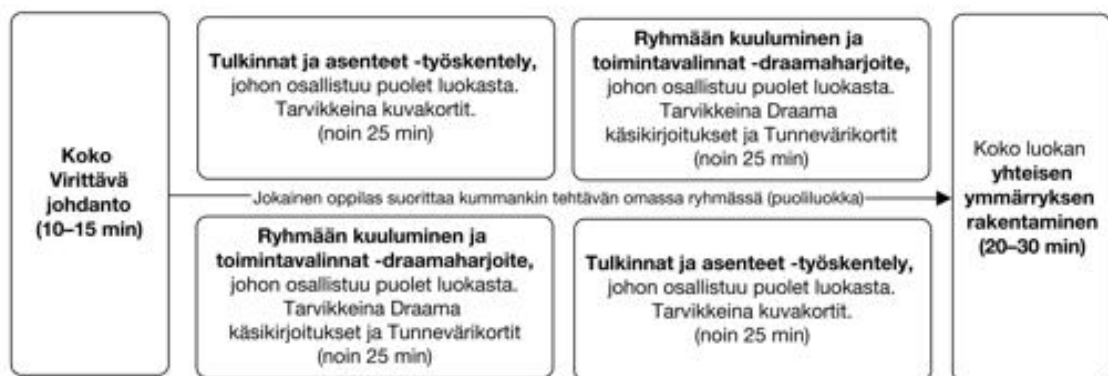
Käsiteltyjä teemoja on ryhmään osallisuuden osalta hyvä pitää esillä luokan arkitöinnässä – toteutuuko kaikille oikeus kuulua ryhmään. Opettaja voi oppimista tukeakseen nostaa esille osallistumasta sallivia ja ryhmään mukaan ottavia toimia. Onko ryhmässä ollut kaikkien osallistumiseen sallivampi ilmapiiri?

Yhteinen reflektio (Oppijakso 4)

Valmistautuminen

- Oppijakson toteutukseen tarvitaan kaksi henkilöä.
- Opettaja jakaa luokan kahteen ryhmään Virittävän johdannon lopussa.
- Harjoitteiden tarvikkeet 4.2.1 ovat Kuvakortit + kynät ja paperia sekä 4.2.2 ovat Draamakäsikirjoitukset ja Värikortit (punainen/vihreä).
- Tällä oppijaksolla ei tarvita VR-laseja.

Oppijakso toteutetaan kahden henkilön voimin. Kumpikin opettaja/ohjaaja toteuttaa oman harjoitteen kaksi kertaa oppijakson aikana. Ryhmän koko on puolikas luokka.

Kuva: Oppijakson 4 rakenne ja aikataulu

Oppijaksolla tarvitaan harjoitteisiin tarvikkeet. Harjoitteeseen Tulkinnat ja asenteet (4.2.1) tarvitaan Kuvakortit + kynät ja paperia. Kuvakortit on esitelty liitteessä. Harjoitteeseen Ryhmään kuulumisen ja toimintavalinnat (4.2.2) tarvitaan Draamakäsikirjoitukset ja Värikortit (punainen/vihreä), joista tarkempi kuvaus harjoitteen yhteydessä.

Virittävä johdanto (10-15min.)

Viimeinen oppijakso aloitetaan palauttamalla mieliin kaikkien edeltävien oppijaksojen teemat ja minielokuvien reflektoinnista omaksutut asiat. Opettaja palauttaa asiat mieliin oppijakso kerrallaan osallistaen luokan sekä sanoittamaan oppimaansa että kertomaan mahdollisista havaituista toiminnanmuutoksista.

Keskustelua voi herättää kysymyksin. Ensimmäisen oppijakson aiheena oli arvot, asenteet ja toiminta. Minielokuvassa ryhmä oppilaita osallistui kännykän piilotteluun yhden toisen oppilaan pyrkiessä toiminnallaan purkamaan tilanteen. Kysymyksiä:

- *Millaisia arvoja ryhmätoiminnassa yleisesti arvostetaan?*
- *Mitä arvoille usein käy sosiaalisessa toiminnassa?*
- *Miten arvoja ja asenteita voi oppia pitämään yllä omissa toimintavalinnoissa?*
- *Millaisia arvoja meidän luokkamme haluaa toiminnallaan edustaa?*
- *Millaisissa tilanteissa olemme osanneet toimia arvojemme mukaan, millaisissa emme?*

Toisen oppijakson aiheena oli havainnot ja tulkinnat. Minielokuvassa takapenkin poika häiritsi toista oppilasta, toisen oppilaan pyrkiessä toiminnallaan lopettamaan tilannetta. Kysymyksiä:

- *Mikä on toiminnasta tekemämme havainto?*
- *Millä perusteella usein muokkaamme havainnosta tulkinnan?*
- *Millä tavalla sosiaalisia tilanteita olisi hyvä tulkita, jotta ryhmähenki olisi mahdollisimman korkealla?*
- *Miten olemme onnistuneet väärin tulkintojen ja niitä seuraavien hyvä ryhmähenkeä haittaavien valintojen tekemiseltä?*

Kolmannen oppijakson aiheena oli osallisuus ja tunteet ryhmässä. Minielokuvassa keskusteluryhmään liittyi uusi jäsen, jolle ei ryhmäjäsenyys auennut. Kysymyksiä:

- *Mitä toivomme saavamme ryhmältä itsellemme?*
- *Minkälaisia tunteita ryhmästä ulosjääminen tuottaa?*
- *Mitä voimme tehdä sen eteen, että kukaan ei jää ulkopuolelle ryhmästä?*
- *Millaisia valintoja täytyy ryhmän osallisuuden vahvistamiseksi tehdä?*
- *Miten olemme onnistuneet parantamaan kaikkien ottamista mukaan ryhmän yhteisiin toimintoihin?*

Tässä vaiheessa opettaja jakaa luokan kahteen ryhmään, nimeää niihin jäsenet. Seuraava työskentely on kaksivaiheinen, jonka toteutukseen tarvitaan kaksi opettajaa/ohjaajaa.

4.1 Työskentely (noin 50 min.)

Neljännän oppijakson työskentely koostuu harjoitteista, joissa toimitaan kahdessa ryhmässä. Molemmat aikuiset ohjaavat yhtä pistettä. Molemmissa pisteissä toimintaan noin 25 minuuttia.

Harjoittepisteiden teemoina ovat:

- Piste 4.1.2: Tulkinnat ja asenteet (kuvakorttiharjoite) sekä
- Piste 4.1.2: Ryhmään kuulumisen ja toimintavalinnat (draamaharjoite)

4.1.2 Tulkinnat ja asenteet -harjoite (25 min, jonka kumpikin puoliluokkaa suorittaa)

Tarvikkeet: Kuvakortit noin 20 kpl²

Jokaiselle oppilaalle jaetaan kuvakortti, joka esittää jonkinlaista tilannetta tai tapahtumaa. Oppilailla on 5 minuuttia aikaa tehdä oma, ”oikea tulkintansa” kuvan tapahtumasta ja sen selityksistä. Hän kirjoittaa erilliselle paperille millainen henkilö kuvassa on, mitä ja miksi kuvassa tapahtuu ja mitä on tapahtunut ennen kuvan ottamista.

Omien tulkintojen jälkeen käydään keskustellen kuvat läpi niin, että ohjaajan johdolla ryhmästä muutama kertoo oman tulkintansa kuvasta – millainen henkilö, mitä ja miksi kuvassa tapahtuu. Ohjaajan johdolla nostetaan esiin tulkintojen perusteita – miksi tulkitaan näin, millaiset arvot ja asenteet taustalla. Lopuksi kyseisen kuvan ”oikea” tulkinta luetaan ja mietitään, millaisia toimintavalintoja tulkinnat olisivat tuottaneet. Kaikkien oppilaiden kuvat käydään läpi.

² Kuvakortit voi ladata osoitteesta www.cameraobscura.fi tai ne voi tehdä itse. Jokaisessa kuvakortissa tulee olla vähintään yksi henkilö, josta oppilas tehtävässä kirjoittaa tulkinnan.

Opettaja huolehtii, että jokainen oppilas saa kertoa tulkintansa ainakin yhteen toisen oppilaan kuvaan käsittelyn aikana.

Hän voi mukauttaa harjoitteen kestoa valitsemalla enemmän tai vähemmän oppilaita kertomaan tulkintansa. Näin harjoite pysyy samassa rytmissä draamaharjoitteen kanssa ja vaihto onnistuu jouhevasti. Tärkeää on kuitenkin että kaikki valitut kuvat käsitellään ja ”oikeat” tulkinnat tulevat käytyä läpi.

4.1.2 Ryhmään kuuluminen ja toimintavalinnat -draamaharjoite

Tarvikkeet: Draaman käsikirjoitukset (2) ja Tunnevärikortit (15 kpl) puna-vihreä-kortit.³

Tässä harjoitteessa on mukana puolikas luokka, joka jaetaan vielä kahteen ryhmään. Molemmat ryhmät saavat esitettäväkseen lyhyen ”ryhmään pääsemisen” tai ”ryhmästä sulkemisen” aihealuetta käsittelevän näytelmän, jonka oppilaat valmistelevat ja harjoittelevat. Valmistautumisaikaa on noin 10 minuuttia, jonka aikana oppilaat voivat suunnitella vuorosanoja ja harjoitella esitystä. Opettaja voi valita roolihenkilöt niin, että sellainen oppilas joka yleensä saattaa syyllistyä muiden ulossulkemiseen joutuu nyt esittämään ulkopuolelle jäävää.

Yhden ryhmän esittäessä näytelmäänsä toimivat muut yleisönä, kuitenkin niin, että yleisön tehtävänä on näyttää tunnekortilla (vihreä/punainen) millaista tunnetilaa esitys tuottaa katsojille. Draamaharjoitteen käsikirjoitukset ja ohjeet on kuvattuna seuraavaksi.

Draamaharjoitteen harjoitteluvaihe

Opettaja jakaa ryhmät ja antaa jokaiselle käsikirjoituksen paperilla. Oppilasryhmät valmistelevat esitystä itsenäisesti opettajan kiertäessä auttamassa ja antamassa palautetta.

Harjoitteluvaiheessa opettaja tukee molempia ryhmiä ja auttaa valmistautumisessa. Näytelmien käsikirjoitukset (kopioidaan ryhmiä varten oppijaksolle) ovat seuraavalla sivulla.

---

³ Puna-vihreä-kortit ovat kooltaan noin 11 cm x 15 cm. Ne voivat olla värillistä pahvia joka on liimattu toisiaan vasten.

Tulostetaan oppilaille

Ryhmätyö luokassa -näytelmän käsikirjoitus

Roolit oppilaille

- Opettaja (1) ja oppilaat, joista yksi on näytelmän X.

Tilanne

- Opettaja jakaa oppitunnilla oppilaita ryhmin, tarkoituksena on tehdä ryhmätyö metsän eläimistä.

Näytelmä

- Opettaja jakaa ryhmiä ja lukee oppilaiden nimiä. Yhden ryhmän nimiä luettaessa toinen oppilas osoittaa tuhdelle pettymyksensä siihen, että oppilas X tulee samaan ryhmään. Ryhmä kerääntyy yhteen ja osa oppilaista sanoo X:lle, että hän voisi vaihtaa ryhmää. Asiaa kysytään myös opettajalta, joka ei kuitenkaan tähän suostu. Ryhmä ryhtyy työskentelemään, mutta X:lle osoitetaan, että hänellä ei ole ryhmässä osaa – hänen ei oleteta tekevän mitään, eikä häneen kiinnitetä huomiota muiden ryhmäläisten osalta.

Valmisteltavaa

- Miettikää vuorosanoja erilaisissa rooleissa oleville oppilaille, myös X:lle. Miten hän yrittää saada paikkansa ryhmässä, ja mitä muut sanovat. Harjoitelkaa näytelmä ainakin kerran.

Välituntitoiminta -näytelmän käsikirjoitus

Roolit oppilaille

- Toiminnassa mukana olevat oppilaat ja oppilas X, joka toivoo pääsevänsä mukaan.

Tilanne

- Ryhmä oppilaita on välitunnilla, käynnissä on yhteinen toiminta. Oppilas X haluaisi osallistua, mutta muut eivät kiinnitä häneen huomiota ja välttävät ottamasta kontaktia. Oppilas X kysyy toiminnasta ja pyytää mahdollisuutta osallistua. Muusta ryhmästä vastataan ensin vain torjuvin elein, lopulta myös sanallisesti estetään osallistuminen. Ryhmä kehottaa X:ää menemään muiden seuraan. X jatkaa kiltisti pyytämistä, mutta muut keksivät syitä miksei X:ää voida ottaa mukaan.

Valmisteltavaa

- Valitkaa välituntitoiminta, joka voisi olla käynnissä myös omassa koulussanne. Miettikää vuorosanoja erilaisissa rooleissa oleville oppilaille, myös X:lle. Harjoitelkaa näytelmä ainakin kerran.

Näytelminen esittäminen

Harjoitteluvaiheen jälkeen esitysvaiheen toteutus esitellään oppilaille. Ensimmäisen ryhmän esittäessä on yleisössä olevalla toisella ryhmällä tunnetilakortit (vihreä/punainen) kädessään. Yleisö seuraa esitystä ja jokainen yksittäinen oppilas voi nostaa oma korttinsa ylös, kun heille nousee esityksestä joko positiivinen tunne (kortin vihreä puoli) tai negatiivinen tunne (kortin punainen puoli). Kun esitettävä tilanne herättää ohjaajan mielestä paljon negatiivisia tunteita (paljon punaisia kortteja esillä), niin esitys hetkellisesti keskeytetään ja esittävä ryhmä pyrkii muuttamaan tilannetta niin, että tunnetila saataisiin positiiviseksi. Näytelmää jatketaan muuten harjoitellusti loppuun.

Molemmat näytelmät esitetään ja ennen vaihtoa toiseen harjoitteeseen ohjaaja kysyy oppilailta kokemuksia harjoitteesta ja pyytää pohtimaan tehtyjä muutoksia ryhmän toiminnassa – mitä keinoja negatiivisten tunteiden välttämiseen löytyi?

4.2 Yhteisen ymmärryksen rakentamien (20–30min)

Työskentelyosuuden (4.2.1 ja 4.2.2) jälkeen on yhteinen keskustelu teemoista:

- *Millaiselta harjoituksissa työskentely tuntui? Heräsikö uusia ajatuksia hyvästä ryhmähengestä – miten sitä voidaan edistää ja ketkä siihen voivat vaikuttaa?*

Tulkinnat (kuvakorttiharjoite)

- *Tulkitsemmeko me kaikki samalla tavalla muita ihmisiä?*
- *Miksi tulkitsemme tilanteita joskus negatiivisesti, vaikka siihen ei olisi syytä?*
- *Millaista käytöstä tai toimintaa negatiivinen tulkinta voi aiheuttaa ryhmässä?*

Tunteet (draamaharjoite)

- *Miltä tuntui seurata esityksiä siitä, että joku jätetään ryhmän ulkopuolelle?*
- *Voiko olla ryhmän ulkopuolella, vaikka olisi fyysisesti ryhmässä mukana?*
- *Kuka ryhmässä voi vaikuttaa hyvään ryhmähenkeen?*

Hyvä ryhmähenki (yleisesti)

- *Millaisia uusia toimintatapoja omassa ryhmässä voitaisiin luoda, jotta kaikilla olisi turvallista ja hyvä olla? Voidaanko jo käytössä ollut toimintaa vahvistaa?*
- *Millaisia asioita jokainen itsessään kehittää, jotta ryhmä voi paremmin? (asenteiden vieminen toimintaan, harkinta, valinnat, muiden tunteiden huomiointi, yms.)*
- *Miten toimimalla itse voi auttaa muita toimimaan hyvä ryhmähengen edistämiseksi?*

Oppijakson lopussa ajatukset käännetään tosiasialliseen toimintaan vielä tarkemmin. Opettajan johdolla mietitään, millaisia toimintatapoja voidaan sopia sen edistämiseksi, että:

- *väärien tulkintojen ja niistä seuraavien toimintavalintojen määrä vähenisi*
- *yhteiset (ja yksilölliset) arvot näkyisivät toimintavalinnoissa – vahvistettaisiin hyviä sosiaalisia valintoja*
- *kukaan ei tuntisi joutuvansa ryhmän ulkopuolelle, eikä negatiivisia tunteita ryhmässä toimittaessa syntyisi.*

Hyvä ryhmähenki –toimintamallin opettajan opas 2020

- *kaikilla olisi mahdollisuus saada tukea omille sosiaalisesti hyvälle valinnoilleen, sekä oikeus ilmaista, jos toisen valinta ei edusta ryhmän yhteisiä arvoja.*

Neljännän oppijakson lopuksi suoritetaan Katse tulevaisuuteen -tehtävä, joka on esitetty seuraavaksi.

Katse tulevaisuuteen -tehtävä

Viimeisenä tehtävänä oppilaille annetaan noin viisi minuuttia aikaa miettiä vastauksia kahteen kysymykseen:

- *Missä koulussa tapahtuvissa tilanteissa voisin itse huomioida muita oppilaita paremmin tai toimia eri tavalla? Mitä voisin näissä tilanteissa tehdä toisin?*
- *Missä koulussa tapahtuvissa tilanteissa koko ryhmä voisi toimia eri tavoin? Mitä toisin toimiminen käytännössä voisi tarkoittaa?*

Oppilaiden vastaukset käydään läpi ja keskustellaan niihin sisältyvistä toiveista, taustalla olevista tunteista ja arvoista.

- *Oppijakson lopuksi luodaan ainakin kolme yhteistä tavoitetta toimintaehdotusten pohjalta, joihin luokan toiminnassa kiinnitetään jatkossa huomiota. Kirjataan ehdotukset ylös ja kiinnitetään luokan seinälle.*
- *Lopuksi kiitetään oppilaita ja kannustetaan jatkossa pitämään Hyvä ryhmähenki -kokonaisuudessa opittuja asioita mielessä myös koululuokan ulkopuolella.*

Lopuksi opettajalle

Tunneilmapiirin ylläpitäminen positiivisena ja hyvän ryhmähengen edistäminen on kaikkien ryhmän jäsenten vastuulla. Opettaja voi tehdä paljon, ja huolehtia ryhmästä omalla tunnetaitoisella työotteellaan. Kaikkeen opettaja ei kuitenkaan voi vaikuttaa – siksi ryhmän omaa työskentelyä aiheiden parissa kannattaa jatkaa ja teemoja pitää esillä. Sovituista toimintatavoista on lupa keskustella ja niiden noudattamista seurata, sekä muistuttaa niiden tärkeydestä myös muissa ryhmissä toimittaessa (kuin myös jatkossa koko elämässä!)

Tunneilmapiirin ylläpitäminen positiivisena ja hyvän ryhmähengen edistäminen on kaikkien ryhmän jäsenten vastuulla. Opettaja voi tehdä paljon, ja huolehtia ryhmästä omalla tunnetaitoisella työotteellaan.

Olemme kiitollisia kaikesta toimintamalliin liittyvästä palautteesta. Palautteen voit lähettää www.cameraobscura.fi -toiminnan yhteyshenkilöille.

